

สภาพการณ์และการก่อตัวของปัญหาของกิ่งอำเภopheโต๊ะ

ในบทนี้จะ เป็นการศึกษาถึงสภาพการณ์โดยทั่วไปของกิ่งอำเภopheโต๊ะ ซึ่งครอบคลุมเนื้อหาในประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้คือ สภาพทางภูมิศาสตร์ ประวัติความเป็นมา องค์ประกอบทางด้านสังคม องค์ประกอบทางด้านเศรษฐกิจ และองค์ประกอบทางด้านการเมือง

สภาพทางภูมิศาสตร์

นับตั้งแต่โบราณกาลมาแล้ว แม่น้ำสายใหญ่ ๆ แทบทุกสายมักจะเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ในโลกนี้ ลำน้ำหลังสวนก็เป็นแม่น้ำอีกสายหนึ่งซึ่งเข้าเขตจังหวัดกล่าว กล่าวคือ ช่วงปลายของลำน้ำแห่งนี้ ซึ่งเป็นพื้นที่ราบกินอาณาเขตกว้างขวางได้เป็นที่ตั้งของอำเภอลังสวน ซึ่งมีประชากรกว่าห้าหมื่นคน (ปี พ.ศ. ๒๕๒๒) น้ำจากลำน้ำหลังสวนนี้เองที่ได้สร้างความอุดมสมบูรณ์ให้แก่การเพาะปลูกในเขตอำเภอนี้ โดยเฉพาะพืชสวน เช่น เงาะ ทุเรียน ลางสาด และมังคุด จนทำให้หลังสวนได้ชื่อว่าเป็น เมืองผลไม้ของภาคใต้

แต่ถ้าเราจะสืบสาวไปถึงต้นกำเนิดของลำน้ำหลังสวนก็จะพบว่า ลำน้ำแห่งนี้เกิดจากเทือกเขาในเขตจังหวัดระนอง ซึ่งติดต่อกับเขตกิ่งอำเภopheโต๊ะ ที่บริเวณดังกล่าวนี้จะปรากฏลำธารสาขาน้อยใหญ่ที่ไหลมาจากภูเขารอบด้าน และจะรวมตัวกันเป็นสายใหญ่ขึ้น ไหลผ่านพื้นที่ของกิ่งอำเภopheโต๊ะ "เมืองบนที่ราบในหุบเขา" ทำให้พื้นที่ของอำเภอนี้อุดมสมบูรณ์ไม่แพ้อำเภอลังสวนเช่นกัน และภูเขาสำคัญ ๆ ที่รายรอบกิ่งอำเภopheโต๊ะอยู่นั้น ได้แก่ "เขานมสาว" ซึ่งยอดสูงสุดประมาณ ๑,๐๐๐ เมตรจากระดับน้ำทะเล "เขาพ่อตาจีน" สูงประมาณ ๔๐๐ เมตร "เขาไก่แจ้" "เขาสำนึกจวง" "เขาห้วยกลุ่ม" "เขาเหวหัวไฟ" และ "เขานาบุตร" เป็นต้น ภูเขาเหล่านี้ทอดตัวเป็นเทือกติดต่อกันเป็นวงล้อมเขตของกิ่งอำเภopheโต๊ะเอาไว้ราวกับ "ตั้งอยู่ที่กันกะทะ" ลำน้ำหลังสวนจะไหลกวานคดเคี้ยวไปมาผ่านกลางที่ราบผืนใหญ่ถึงประมาณ ๑,๒๐๐ ตารางกิโลเมตร ทำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์โดยทั่วไป^๑

^๑ วิฑูรย์ เวชประสิทธิ์, "เขื่อนหลังสวน : ผลได้กับผลเสียอย่างไหนจะมากกว่ากัน," สารสิ่งแวคล้อม ๔ (กรกฎาคม - สิงหาคม ๒๕๒๒) : ๘.

ประวัติความเป็นมา

ความเป็นมาของพะโต๊ะในสมัยอดีตนั้น ไม่ค่อยจะทราบชัดเจน ทั้งนี้เนื่องจากว่า ขาดการจดบันทึกเอาไว้ จากชื่อของเมืองนี้ คือคำว่า "พะโต๊ะ" สะท้อนให้เข้าใจว่า เมื่อประมาณหนึ่งร้อยปีก่อนนั้น ชุมชนแห่งนี้เป็นชุมชนของชาวอิสลาม ซึ่งเป็นชุมชนที่สงบสุขและมั่งคั่ง ความหมายของคำว่า "พะโต๊ะ" นั้นหมายถึง "ผู้ที่ศึกษาหาความรู้ในศาสนาอิสลาม" ต่อมา คนไทยที่นับถือศาสนาพุทธ ได้อพยพเข้ามาอยู่ในชุมชนแห่งนี้ ในขณะที่พวกคนไทยมุสลิมที่อาศัยอยู่เดิมได้อพยพไปอาศัยอยู่ที่อื่น^๑

ในปี พ.ศ. ๒๔๖๐ ทางกระทรวงมหาดไทยได้ออกเป็นกฎหมายยกฐานะของพะโต๊ะให้เป็นอำเภอ ซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของจังหวัดหลังสวน และอำเภอพะโต๊ะขณะนั้น ประกอบด้วย ๔ ตำบล คือ ตำบลพะโต๊ะ ตำบลพะโต๊ะตะวันออก ตำบลพะโต๊ะตะวันตก ตำบลปากทรง และตำบลบึงหวาน ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ จังหวัดหลังสวนถูกลดฐานะเป็นอำเภอและขึ้นอยู่กับจังหวัดชุมพร อำเภอพะโต๊ะก็เลยต้องไปขึ้นอยู่กับจังหวัดชุมพรด้วย ต่อมาในระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๗๕ เกิดโรคไข้ทรพิษระบาด ประชาชนเป็นจำนวนมากจึงพากันอพยพไปอยู่ที่อื่น และต่อมาอีกไม่นานนักก็เกิดโรคนี้ระบาดอีกเป็นครั้งที่สอง ทำให้ผู้คนล้มตายและอพยพไปอีกเป็นจำนวนมาก จนทำให้จำนวนประชากรของพะโต๊ะลดลงอยู่ในระดับต่ำมาก ในปี พ.ศ. ๒๔๘๑ กระทรวงมหาดไทยจึงจำเป็นต้องลดฐานะของพะโต๊ะให้เป็นเพียงกิ่งอำเภอ ขึ้นอยู่กับอำเภอหลังสวน ตำบลพะโต๊ะตะวันออก และตำบลพะโต๊ะตะวันตก รวมเข้าอยู่ในตำบลพะโต๊ะ ดังนั้น พะโต๊ะหลังจากนั้นจึงมีเพียง ๓ ตำบล คือ ตำบลพะโต๊ะ ตำบลปากทรง และตำบลบึงหวาน^๒

เนื่องจากพะโต๊ะในสมัยก่อนนั้น ตั้งอยู่ในป่าทึบ สภาพการคมนาคมจากพะโต๊ะออกมาสู่โลกภายนอกจึงเป็นไปด้วยความยากลำบากยิ่ง มีผู้รำพันไว้เป็นบทกลอนตอนหนึ่งว่า

^๑ Titaya Suvanajata, Socio-Economic Report : Lang Suan Multi-Purpose Project. (1979), p. 5.

^๒ Ibid.

พะโต๊ะเอ๋ยไม่เคยไปในชีวิต	ยืนแต่ชื่อลือติดกิตติศัพท์
ว่าเป็นแดนแสนกันดารมานานนับ	เรือต้องขับย้ายโยกโตไกรกธาร
น้ำไหลเชี่ยวเลี้ยวเลาะ เกาะแก่งหิน	ชีวิตหมิ่นต่อความตายหลายสถาน
จากหลังสวนทวนน้ำปล้ำกันนาน	เรือแล่นผ่านกว่าจะถึงเกินครึ่งวัน
แต่ก่อนกาลประมาณเมื่อใช้เรือถ่อ	ถ่อติดตอถึงครึ่งเดือนเหมือนสาปสรร... ^๑

จากคำบอกเล่าของคนเก่าแก่ท่านหนึ่ง ซึ่งเมื่อยังเป็น เด็ก คุณพ่อของท่านตั้งบ้านเรือนอยู่ริมแม่น้ำหลังสวน ณ ท่าต้นประขู ที่อำเภอหลังสวน ซึ่งเป็นท่าเรือสำหรับพวกเขาจะไปพะโต๊ะจะต้องมาจอดพักที่นี่ ท่านให้ความเห็นเอาไว้ว่า พวกที่ไปพะโต๊ะสมัยนั้น มี ๒ พวก พวกหนึ่งคือ ข้าราชการ ซึ่งจะต้องไปตรวจราชการหรือถูกย้ายไปอยู่ที่นั่น ซึ่งถ้าข้าราชการผู้ใดถูกส่งย้ายไปที่พะโต๊ะในสมัยนั้นก็เท่ากับว่า ถูกลงโทษนั่นเอง ส่วนพวกที่สองคือ คนหลังสวน ซึ่งไปตั้งรกรากทำมาหากินอยู่ที่นั่น ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากว่า ที่ดินที่พะโต๊ะนั้นมีความอุดมสมบูรณ์มาก มีสวนผลไม้เกิดอยู่เองตามธรรมชาติ โดยเฉพาะต้นทุเรียน ซึ่งจะเห็นว่านับแต่อดีตมานั้น คนหลังสวนส่วนใหญ่มีอาชีพทำสวนอยู่แล้ว ดังนั้น จุดสนใจที่ทำให้คนหลังสวนย้ายไปตั้งรกรากอยู่ที่พะโต๊ะ จึงน่าจะสืบเนื่องมาจากความอุดมสมบูรณ์ของดินที่จะใช้ปลูกสวนผลไม้ได้ดีนั่นเอง และทั้ง ๆ ที่ในสมัยนั้น โรคภัยไข้เจ็บที่พะโต๊ะชุกชุมมาก คนที่ไปอยู่พะโต๊ะ หรือคนพะโต๊ะซึ่งอยู่ที่นั่นมาแต่ดั้งเดิมต่างก็ตกอยู่ในสภาพของโรคภัยไข้เจ็บอย่างเดียวกัน นั่นคือ โรคไข้มาเลเรีย และแทบจะไม่มีผู้ใดที่สามารถรอดพ้นจากโรคร้ายนี้ ดังจะพบเห็นว่า ทุกคนที่มาจากพะโต๊ะในสมัยนั้น ล้วนแต่มีลักษณะคล้ายกับคนริกลจริต เพราะมีรูปร่างผิดปกติ เช่น พุงโร และที่สำคัญก็คือ จะมีอาการเหมือนกับคนที่ละเมอเพื่ออยู่ตลอดเวลา ซึ่งเข้าใจว่ามีสาเหตุมาจากการเป็นไข้มาเลเรียนั่นเอง^๒ นอกจากนี้จุดมุ่งหมายที่จะไปทำสวนอยู่ที่นั่นแล้ว แร่ดีบุก ซึ่งพบว่ามีมากที่พะโต๊ะในสมัยนั้น ก็นับว่าเป็นแรงดึงดูดที่สำคัญที่ทำให้คนหลังสวนลี้ภัยถึงภัยอันตรายอันเกิดจากความทุรกันดารท่ามกลางไกลและจากการแพร่ระบาดของโรคภัยไข้เจ็บดังกล่าว^๓

^๑ ส. อับแสง, "นิราศพะโต๊ะ," วารสารชุมพร ๒ (มกราคม ๒๕๐๗) : ๔๗.

^๒ สัมภาษณ์ สังวาลย์ พะลัง, อดีตครูโรงเรียนหลังสวน "สวนศรีวิทยา"

อ.หลังสวน จ.ชุมพร, ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๔.

^๓ Ibid.

ต่อมาเมื่อถนนสายหลังสวน - พะโต๊ะ ตัดเข้าสู่กิ่งอำเภอพะโต๊ะ และตัดผ่านไปสู่อำเภอพะโต๊ะ ได้สร้างเสร็จลงในปี พ.ศ. ๒๕๑๖ นั้น กิ่งอำเภอพะโต๊ะก็ได้กลายเป็นเมืองเปิดนับแต่นั้นมา ความเจริญในด้านต่าง ๆ ได้แพร่ขยายเข้ามาพร้อม ๆ กับถนนสายใหม่ ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวกิ่งอำเภอพะโต๊ะดีขึ้นเป็นลำดับ สภาพดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยได้อธิบายในงานวิจัยนี้ด้วยคำว่า "กระบวนการ เปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่" โดยทั้งนี้จะได้ทำการศึกษาระบบการดังกล่าวที่เกิดขึ้นที่กิ่งอำเภอพะโต๊ะเป็นลำดับแรก ซึ่งจะเน้นหรือวัดจากระดับของการสื่อสารมวลชนของประชาชนชาวกิ่งอำเภอพะโต๊ะโดยส่วนรวมเป็นสำคัญ

องค์ประกอบทางด้านสังคม

จากความอุดมสมบูรณ์และสภาพพื้นที่ซึ่งยังไม่มีการบุกเบิกมากนัก ทำให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในจังหวัด หรือในอำเภอใกล้เคียง เช่น สุราษฎร์ธานี เกาะสมุย เกาะพะงัน และนครศรีธรรมราช เป็นต้น ต่างก็พากันอพยพเข้ามาจับจองที่ดินทำกินในเขตกิ่งอำเภอพะโต๊ะเป็นจำนวนมาก ดังจะเห็นว่าในรายงานกิจการของอำเภอหลังสวนในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ ได้กล่าวรายงานถึงปัญหาการรุกป่าที่เขตป่าสงวน ซึ่งอยู่สองข้างทางถนนสายหลังสวน - พะโต๊ะ จากสามแยกเพชรเกษมที่หมู่ที่ ๔ ตำบลวังตะกอก จนถึงเขตกิ่งอำเภอพะโต๊ะ มีเนื้อที่ทั้งสิ้นประมาณ ๓๐,๐๐๐ ไร่เศษ^๑

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปผลทางด้านสังคมได้ว่า ความเติบโตของชุมชนแห่งนี้เริ่มในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๑๖ โดยสืบเนื่องมาจากการอพยพเข้ามาอยู่อาศัยของประชาชน ข้อมูลจากการจดทะเบียนสมโนครวั แสดงให้เห็นว่า ๔๕.๔ % ของจำนวนประชากรทั้งหมดได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานที่กิ่งอำเภอพะโต๊ะในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๑๖ - ๒๕๒๒ จำนวนสมโนครวัที่นับได้ในคราวเลือกตั้งสภา ผู้แทนราษฎรในเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๒๒ มีจำนวน ๑,๔๓๖ ครอบครัว ซึ่งมีขนาดของครอบครัวโดยเฉลี่ย ๔.๔ คน จำนวนประชากรแยกออกเป็นแต่ละตำบลได้ดังนี้คือ ตำบลบึงหวาน ๓,๔๘๗ คน ตำบลพะโต๊ะ ๓,๔๖๒ คน และตำบลปากทรง ๑,๑๒๐ คน จำนวนพลเมืองทั้งหมดในขณะนั้น ๘,๔๗๔ คน อัตราการเกิดโดยคร่าว ๆ ๒.๔ ในขณะที่อัตราการตายเป็น ๐.๐๖^๒

^๑ คำรง ฉายากุล, รายงานกิจการอำเภอหลังสวน พ.ศ. ๒๕๑๔ (อำเภอหลังสวน : ม.ป.ท., ๒๕๑๔), หน้า ๒๑.

^๒ Titaya Suvanajata, Socio-Economic Report : Lang Suan Multi-Purpose Project, p. summary.

องค์ประกอบทางด้านเศรษฐกิจ

ประชาชนชาวกิ่งอำเภอยะไข่ รวมตลอดถึงผู้ที่อพยพเข้าไปอยู่ใหม่นั้น ส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ ๘๐ มีรายได้จากการทำไร่ ทำสวน โดยเฉพาะพืชหลักที่ปลูกกันมากก็คือ กาแฟ ส่วนพืชรองก็ได้แก่ มะพร้าว ยางพารา ทุเรียน เงาะ มังคุด ลางสาด สตอ และพืชไร่อื่น ๆ ขนาดของเนื้อที่ที่ใช้ในการทำกิจกรรมนี้มีจำนวนโดยเฉลี่ย ๓๖ ไร่ต่อครอบครัว และมีรายได้ต่อครอบครัวโดยเฉลี่ย ๓๒,๘๕๒ บาทต่อปี^๑

สำหรับกาแฟนั้น เป็นพืชที่ทำเงินให้แก่ชาวกิ่งอำเภอยะไข่มากที่สุด ครอบครัวที่มีรายได้จากกาแฟปีละ เกินแสนบาทมีอยู่ไม่น้อย โดยทั่ว ๆ ไปกาแฟที่นี่จะให้ผลผลิตสูง เมื่อเริ่มปลูกกาแฟ จะเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว เพราะมีความเหมาะสมทั้งดิน น้ำ และอากาศ ภายในระยะเวลา ๓ ปี ก็จะมีผลผลิตออก และจะให้ผลผลิตสูงขึ้นไปเรื่อย ๆ ในปีที่ต่อไป เฉลี่ยแล้วจะได้ถึงต้นละ ๒ กิโลกรัมต่อปี ซึ่งหมายความว่า ต้นหนึ่ง ๆ จะได้เงินประมาณ ๑๐๐ บาทในเนื้อที่ ๑ ไร่ สามารถปลูกได้ ๑๐๐ ต้น เพราะฉะนั้นจะเป็นเงินไร่ละ ๑๐,๐๐๐ บาท จึงไม่น่าสงสัยเลยว่า ผู้ที่มีกาแฟเกิน ๑๐ ไร่ จะมีรายได้ต่อปีเกินแสนบาทขึ้นไปเป็นธรรมดา^๒

ถ้ามองในลักษณะส่วนรวมคือ ทั้งประเทศแล้วจะเห็นว่า ปัจจุบันนี้ภาคใต้ของประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกกาแฟประมาณร้อยละ ๕๓ ของพื้นที่ปลูกกาแฟทั้งประเทศ และสามารถผลิตกาแฟได้ประมาณร้อยละ ๕๕ ของผลผลิตทั้งหมด ส่วนจังหวัดที่มีพื้นที่ปลูกกาแฟมากที่สุดได้แก่ชุมพร นครศรีธรรมราช และยะลา^๓ (โปรดดูตารางที่ ๔.๑)

จากตารางที่ ๔.๑ จะเห็นว่า จังหวัดชุมพรเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่เพาะปลูกและผลผลิตกาแฟในปริมาณที่มากที่สุด แหล่งใหญ่ที่สุดของการปลูกกาแฟ และผลผลิตกาแฟของจังหวัดนี้ก็คือ ที่กิ่งอำเภอยะไข่นั่นเอง

^๑ Ibid.

^๒ วิฑูรย์ เวชประสิทธิ์, "เขื่อนหลังสวน : ผลได้กับผลเสียอย่างไหนจะมากกว่ากัน," หน้า ๑๑.

^๓ สมมาต แสงจันทร์, สถานการณ์ของตลาดกาแฟ (ม.ป.ท. : ธนาคารแห่งประเทศไทย สาขาภาคใต้, ม.ป.ป.), หน้า ๑.

ตารางที่ ๔.๑ พื้นที่เพาะปลูกและผลผลิตกาแฟของภาคใต้

ชื่อจังหวัด	พื้นที่ (ไร่)		ผลผลิต* (ก.ก.)	
	๒๕๑๙	๒๕๒๐	๒๕๑๙	๒๕๒๐
ชุมพร	๓๐,๖๔๐	๓๘,๘๑๗	๒,๗๕๙,๐๐๐	๓,๔๙๓,๕๓๐
สุราษฎร์ธานี	๕,๔๕๗	๗,๐๔๗	๔๖๓,๘๕๕	๕๙๕,๒๗๐
นครศรีธรรมราช	๑๖,๕๖๕	๑๖,๙๕๐	๑,๔๙๐,๘๕๐	๑,๕๒๕,๖๐๐
กระบี่	๔,๒๕๒	๔,๗๕๒	๓๑๘,๙๐๐	๓๓๖,๘๗๐
พังงา	๕๗๘	๘๑๑	๕๗,๘๐๐	๒๕๐,๐๕๐
ภูเก็ต	๓๐๗	๓๐๗	๒๔,๕๖๐	๒๔,๕๖๐
ระนอง	๑,๙๒๘	๒,๕๐๒	๑๒๐,๘๒๑	๑๕๑,๓๒๖
ตรัง	๑,๕๓๒	๑,๘๙๘	๒๐๕,๒๙๓	๒๕๓,๐๖๗
สงขลา	๓,๖๐๓	๑,๔๔๖	๑๙๗,๓๕๕	๒๕๓,๐๒๑
พัทลุง	๑๑๑	๑๑๑	๑๑,๖๕๐	๑๑,๖๕๐
สตูล	๘๕๒	๘๕๒	๗๖,๖๘๐	๗๖,๖๘๐
ปัตตานี	๒,๑๒๒	๒,๑๒๒	๑๕๑,๕๖๗	๑๕๑,๕๖๗
ยะลา	๖,๕๕๕	๖,๕๕๕	๖๕๕,๕๐๐	๖๕๕,๕๐๐
นราธิวาส	๖๑๓	๖๑๓	๖๑,๓๐๐	๖๑,๓๐๐
รวม	๗๕,๐๑๔	๘๔,๕๖๒	๖,๕๗๓,๙๒๑	๗,๗๙๗,๗๘๑

* ตัวเลขประมาณการ

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดทุกจังหวัดในภาคใต้

องค์ประกอบทางด้านการเมือง

องค์ประกอบทางด้านการเมืองของกิ่งอำเภอพะโต๊ะนั้น ได้รับผลกระทบจากโครงการสร้างเขื่อนเป็นอย่างมาก ผู้วิจัยจะเริ่มพรรณาดังแต่ผลกระทบที่มีต่อลักษณะนิสัยใจคอของประชาชนชาวกิ่งอำเภอพะโต๊ะ จนกระทั่งขยายกลายเป็นผลกระทบทางด้านการเมืองของพื้นที่ดังกล่าวในที่สุด

นิสัยใจคอของคนชาวกิ่งอำเภอพะโต๊ะในสมัยก่อนนั้น มีความโอบอ้อมอารีต่อเพื่อนบ้าน และโดยเฉพาะต่อแขกต่างถิ่นผู้มาเยือน ดังจะเห็นได้จากการที่ข้าราชการหนุ่ม ๆ ที่ไปตรวจราชการหรือถูกย้ายไปอยู่ที่กิ่งอำเภอพะโต๊ะ ในที่สุดก็มักจะได้ภรรยาเป็นชาวพะโต๊ะกันแทบทั้งสิ้น^๑

ลักษณะอีกประการหนึ่งก็คือ การรักความสงบของชาวพะโต๊ะ ซึ่งส่วนหนึ่งก็คือ ชาวหลังสวนที่อพยพไปอาศัยอยู่ ทั้งนี้ เราสามารถเห็นได้จากคำบรรยายของนักเขียนชาวหลังสวนที่มีชื่อเสียงท่านหนึ่งซึ่งใช้นามปากกาว่า "รพีพร" โดยในตอนหนึ่งของบทความที่เขียนเกี่ยวกับอดีตของหลังสวน ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงใหม่ ๆ ว่า...

ปรากฏทหารต่างชาติเข้ามาประจำการ แม้ไม่ได้แสดงอำนาจว่าเป็นผู้ปกครอง อ่างเพียงทหารช่างเพื่อสร้างสะพานรถไฟชั่วคราวแทนสะพานเดิมที่ถูกระเบิดเคลื่อนที่จนใช้การไม่ได้ ชาวหลังสวนผู้รักสงบก็ไม่พึงพอใจ...และต่อมา...เมื่อมีข่าวว่ากองทหารช่างจะย้ายไปสุราษฎร์ในวันรุ่งขึ้น ข้าพเจ้าได้ทราบว่า พวกเราชาวหลังสวนดีใจกันมาก^๒

ดังกล่าวมานี้ จึงเห็นได้ว่าสภาพของพะโต๊ะที่ด้อยพัฒนาหรือล้าหลัง อันเนื่องมาจากการคมนาคมที่ไม่สะดวกนี้ หากได้เป็นผลทำให้ลักษณะนิสัยใจคอของชาวพะโต๊ะพลอยคับแคบไปด้วยไม่ แต่ทว่าในปัจจุบันนี้ ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า ในด้านลักษณะนิสัยใจคอของชาวพะโต๊ะ ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม จากลักษณะของความเป็นมิตรต่อคนแปลกหน้าที่มาเยือน ได้กลับกลายเป็นความหวาดระแวงสงสัย ซึ่งประเด็นนี้ เมอร์เรย์ (Charles A. Murray) นักวิชาการชาวต่างประเทศท่านหนึ่งที่เคยมาทำวิจัยในชนบทของไทยเรา และได้พบกับความแปลกประหลาดที่คล้ายกับกรณีนี้ กล่าวคือ

^๑ ลังวาลย์ พะลัง, คำสัมภาษณ์, < กุมภาพันธ์ ๒๕๒๔.

^๒ รพีพร, "หลังสวนในความทรงจำ (ต่อ)," ลุ่มน้ำหลังสวน ๒ (กันยายน ๒๕๑๔) : ไม่มีเลขหน้า.

ในขณะที่หมู่บ้านแห่งหนึ่ง ประชาชนในหมู่บ้านนั้น มีความเป็นมิตรดี แต่หมู่บ้านที่ถัดไปซึ่งอยู่ห่างกันไม่
มาก ประชาชนในหมู่บ้านนี้ก็กลับมีลักษณะของความไม่เป็นมิตร และความหวาดระแวงต่อกันแปลกหน้า
ซึ่งเมอร์เรย์เห็นว่า เป็นผลลัพธ์ที่แตกต่างกันของความสามารถของแต่ละชุมชนที่จะปรับตัวให้เข้ากับ
กระบวนการ เปลี่ยน ให้เป็นสมัยใหม่^๑

แต่สำหรับกรณีของพะโต๊ะนั้น โครงการสร้างเขื่อนเป็นสาเหตุสำคัญที่ส่งผลให้เกิดปฏิ
การดังกล่าวในหมู่ประชาชนที่อาศัยอยู่ ณ ที่นั้นด้วย ซึ่งจะได้นำมากล่าวในตอนต่อไป

"เมื่อวิกฤตการณ์น้ำมันได้เริ่มเด่นชัดมากขึ้น หน่วยงานของรัฐบาลก็เริ่มหันมาให้ความ
สำคัญในการวางแผนพัฒนาการนำพลังน้ำมาใช้ทดแทนมากขึ้น เป็นลำดับ ซึ่งตามแผนงานที่สำนักงาน
พลังงานแห่งชาติได้กำหนดไว้ตามเป้าหมาย ตั้งแต่ปัจจุบันจนถึงปี ๒๕๒๓ จะพัฒนาแหล่งไฟฟ้าพลังน้ำ
มาใช้ทั้งในประเทศและระหว่างประเทศเป็นจำนวน ๑๖๐ โครงการ กำลังติดตั้ง ๒๔,๑๖๕ เมกกะวัตต์
ผลิตกระแสไฟฟ้าได้ ๑๐๗,๐๖๔ ล้านกิโลวัตต์ชั่วโมง สำหรับแหล่งภายในประเทศ เป็นโครงการที่ก่อ
สร้างเสร็จแล้ว และดำเนินการอยู่ในปัจจุบันจำนวน ๘ โครงการ ที่กำลังก่อสร้างและติดตั้งเพิ่ม
๒ โครงการ และโครงการที่สามารถดำเนินการก่อสร้างได้อีก ๑๔๐ โครงการ รวมโครงการใน
ประเทศเป็น ๑๕๐ โครงการ มีกำลังติดตั้ง ๑๐,๑๒๐ เมกกะวัตต์ ผลิตกระแสไฟฟ้าได้ ๑๗,๓๐๓
ล้านกิโลวัตต์ชั่วโมง ส่วนแหล่งไฟฟ้าพลังน้ำระหว่างประเทศมีทั้งสิ้น ๑๐ โครงการ กำลังติดตั้ง
๑๔,๐๔๕ เมกกะวัตต์ ผลิตกระแสไฟฟ้าได้ ๘๔,๗๖๕ ล้านกิโลวัตต์ชั่วโมง"^๒ (โปรดดูตารางที่ ๔.๒)

^๑ Charles A. Murray, A Behavioral Study of Rural Modernization :
Social and Economic Change in Thai Villages. (New York : Praeger Publishers,
1977), pp. 1-2.

^๒ ธาตรี, "แผนการพัฒนาพลังงานตามแบบของไทยในช่วงทศวรรษ ๒๕๒๓ - ๒๕๓๒,"
ธนาคาร (สิงหาคม ๒๕๒๓) : ๓๔ - ๓๕.

ตารางที่ ๔.๒ แหล่งไฟฟ้าพลังน้ำในประเทศและระหว่างประเทศ

ประเภทโครงการ	จำนวนโครงการ	กำลังติดตั้ง	พลังงานไฟฟ้า ล้านกิโลวัตต์ ต่อชั่วโมง
ก. โครงการในประเทศ			
๑. สร้างเสร็จแล้ว	๔	๔๑๐	๒,๔๐๐
๒. กำลังก่อสร้าง/ติดตั้งเพิ่ม	๒ } ๑๐	๔๔๔	๑,๓๐๑
๓. Potential	๑๔๐	๘,๒๒๖	๑๓,๑๐๒
Subtotal		๑๐,๑๓๐	๑๗,๓๐๓
ข. โครงการระหว่างประเทศ	๑๐	๑๔,๐๔๔	๘๔,๗๖๕
รวมทั้งสิ้น	๑๖๐	๒๔,๑๖๔	๑๐๗,๐๖๘

ที่มา : สำนักงานพลังงานแห่งชาติ

กล่าวโดยสรุป " เริ่มตั้งแต่มีการใช้พลังน้ำในการผลิตพลังงานไฟฟ้าตั้งแต่ปี ๒๕๐๗ หลังจากก่อสร้างเขื่อนภูมิพลแล้วเสร็จจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ เป็นระยะเวลาประมาณ ๑๕ ปี ประเทศไทยมีเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำเพียง ๔ แห่ง กำลังติดตั้ง ๔๑๐ เมกกะวัตต์ ผลิตรกระแสไฟฟ้าได้ประมาณปีละ ๒,๔๐๐ ล้านหน่วย ซึ่งเมื่อเทียบกับแหล่งไฟฟ้าพลังน้ำในประเทศ ซึ่งมีอยู่ ๑๗,๓๐๓ ล้านหน่วยแล้ว จะเห็นว่า พัฒนาไปได้เพียงร้อยละ ๑๖.๘ เท่านั้น ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่า ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤติการณ์น้ำมันในปี ๒๕๑๖ นั้น ค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างโรงไฟฟ้าจากน้ำมันมีราคาถูกกว่า โครงการไฟฟ้าพลังน้ำจึงไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร และแม้ว่าจะมีการคาดการณ์ไว้ล่วงหน้าแล้วก็ตามว่า ปัญหา น้ำมันคงเกิดขึ้น หลังจากปี ๒๕๑๖ ไปแล้ว แต่การก่อสร้างโครงการไฟฟ้าพลังน้ำก็ยังคงดำเนินไปอย่างเชื่องช้า เนื่องจากยังมีปัญหาหลายประการ โดยเฉพาะปัญหาด้านต้นทุนในการก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังน้ำ และแหล่งเงินทุนที่จะนำมาใช้ในโครงการ รวมทั้งระยะเวลาในการก่อสร้างซึ่งต้องกินเวลานานด้วย นอกจากนี้ โครงการพัฒนาพลังน้ำจากแหล่งน้ำระหว่างประเทศ ได้แก่ เขื่อนผามอง ก็ยังประสบปัญหาทางด้านการเมือง จึงยังไม่สามารถดำเนินการพัฒนาขึ้นมาใช้ได้^๑

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๓ - ๓๔.

อย่างไรก็ตาม พลังงานจากกระแสน้ำก็ยังเป็นความหวังที่สำคัญสำหรับประเทศไทยเรา ทั้งนี้ก็เพราะว่า เรามีลุ่มน้ำต่าง ๆ มากมายพอที่จะสามารถพัฒนาพลังงานจากน้ำขึ้นมาใช้เป็นพลังงานหลักอย่างหนึ่งได้ และในจำนวนลุ่มน้ำต่าง ๆ ในประเทศนั้น ลุ่มน้ำหลังสวนเป็นลุ่มน้ำหนึ่งที่อยู่ในข่ายของการพิจารณา ทั้งนี้ก็เนื่องมาจาก "ลักษณะพื้นภูมิประเทศของเขตลุ่มน้ำหลังสวนบริเวณกิ่งอำเภอยะเอนก มีความเหมาะสมในการสร้างเขื่อนขนาดใหญ่ เพราะมีภูเขาล้อมรอบ และที่ตำแหน่งซึ่งภูเขาสองลูกโค้งเว้าเข้าหากันนั้น มีลำน้ำหลังสวนไหลผ่าน คือ ระหว่างเขาไก่แจ้ กับ เขานาบุตร มีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ ๔๐๐ เมตร เป็นจุดที่เหมาะสมแก่การตั้งตัวเขื่อน"^๑

ความคิดที่จะให้มีการสร้างเขื่อนขึ้นในบริเวณดังกล่าวนี้ "เริ่มขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๕ โดยได้มีการตั้งสถานีวัดน้ำขึ้นที่เขาชุมแสง เพื่อทราบปริมาณน้ำ และความเป็นไปได้ที่จะสร้างเขื่อน ทั้งนี้ โดยที่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) ได้ขอความร่วมมือไปยังรัฐบาลเยอรมัน เพื่อให้ช่วยเหลือทางด้านเทคนิคและได้ว่าจ้างบริษัทเยอรมันมาทำการสำรวจรายละเอียดต่าง ๆ จนเสร็จเรียบร้อยเมื่อปลายปี พ.ศ. ๒๕๒๐"^๒

สภาพโดยทั่วไปของเขื่อนที่จะสร้างขึ้นตรงจุดที่ลำน้ำหลังสวนไหลผ่านเขาไก่แจ้กับเขานาบุตร เขตตำบลบึงหวาน กิ่งอำเภอยะเอนกนั้น จากข้อสรุปของโครงการดังกล่าวนี้ โดยการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย อธิบายได้โดยย่อดังนี้คือ "ตัวเขื่อนมีความสูง ๔๑.๕ เมตร อยู่ในระดับความสูง ๑๐๑.๕ เมตร จากระดับน้ำทะเล ความยาวของเขื่อน ๗๗๐ เมตร สันเขื่อนกว้าง ๘ เมตร และฐานกว้าง ๓๘๐ เมตร และเมื่อสร้างเสร็จแล้วจะทำให้เกิดอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ ท่วมพื้นที่กิ่งอำเภอยะเอนกทั้งหมด ๑๕๔ ตารางกิโลเมตร"^๓

รายละเอียดด้านอื่น ๆ เกี่ยวกับเขื่อนหลังสวนนี้ จะสามารถดูได้จากข้อสรุปเกี่ยวกับโครงการดังกล่าวของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยตามที่ได้นำมาเสนอไว้ในภาคผนวก ข.

^๑ วิชชุย์ เวชประสิทธิ์, "เขื่อนหลังสวน : ผลได้กับผลเสียอย่างไรจะมากกว่ากัน," หน้า ๑๑.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓.

^๓ เรื่องเดียวกัน.

สำหรับประชาชนชาวกิ่งอำเภอยะโตะ ซึ่งที่ดินที่พวกเขาอยู่อาศัยจะต้องถูกน้ำท่วม อันเนื่องมาจากการสร้างเขื่อนนั้น ทางราชการได้เตรียมการที่จะจัดหาที่ทำกินให้ใหม่ ซึ่งที่สำคัญได้แก่ที่สวนป่าละแม และที่สหกรณ์นิคมหลังสวน ทั้ง ๒ แห่งนี้ ได้มีนักวิชาการเข้าไปทำการวิจัยศึกษาเปรียบเทียบสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ผลปรากฏว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในสหกรณ์นิคมหลังสวน จัดว่ามีความเป็นอยู่ดีกว่ามาก เพราะเป็นนิคมที่จัดดำเนินการโดยรัฐ ส่วนที่สวนป่าละแมซึ่งเป็นที่ยังประชาชนบุกรุกเข้าไปอยู่ในเขตป่าสงวนนั้น ความเป็นอยู่ของประชาชนจัดว่าอยู่ในระดับที่ต่ำกว่ามาตรฐานมาก^๑

เมื่อข่าวการสร้างเขื่อนเริ่มปรากฏชัดขึ้นเรื่อย ๆ หัสนะหรือความเห็นที่มีต่อโครงการสร้างเขื่อนก็แสดงให้เห็นออกมาในหลายระดับด้วยกัน เช่น ระดับที่เป็นการเมืองปัญหาอย่างกว้าง ๆ และระดับที่เป็นการมองปัญหาในเชิงวิชาการ

ตัวอย่างของการมองปัญหาอย่างกว้าง ๆ ได้แก่ ความรู้สึกของชาวหลังสวนท่านหนึ่ง ซึ่งเห็นว่าเป็นลักษณะของทางสองแพร่ง ซึ่งมีข้อความดังนี้

ฝ่ายหนึ่ง...ประชากรที่เข้าไปตั้งถิ่นฐานมาหากินอยู่ในบริเวณพื้นที่อันจะกลายเป็นทะเลสาบกว้างใหญ่ไพศาล ต่างมีความเดือดร้อนใจ กินไม่ได้นอนไม่หลับ ด้วยความห่วงใย ทนร้อน เรียวแรง และพลังใจที่ได้หับถมลงไปบนผืนดินอันอุดมสมบูรณ์ ที่ได้กลับกลายเป็นเรือสวนไร่นา มีผลผลิตอันน่าพึงพอใจเกิดคาดในแต่ละปี เพราะทุกคนรู้ว่า เมื่อถึงวันนั้น ทุกสิ่งทุกอย่างจะจมหายลงไปทะเลน้ำจืดมหาศาล เป็นเรื่องที่น่าเดือดร้อนจริง ๆ ไม่ว่าใครก็ตามที่ตกอยู่ในสถานการณ์อย่างนั้น ส่วนอีกฝ่ายหนึ่ง... อาจจะไม่เฉพาะเจาะจงแต่คนในวงการรัฐบาล ซึ่งอาจหมายถึงประชาชนชาวหลังสวนทั่วไป อาจมองไปข้างหน้าไกลสุดคณา... ทะเลสาบน้ำจืดที่ล้อมรอบด้วยขุนเขาอุดมสมบูรณ์ด้วยปลานานาพันธุ์

^๑ Sunya Sunyavivat, Socio-Economic Conditions of Proposed Resettlement Area and the Nearby Cooperative Communities. 1980.

บังกาโลที่เรียงรายส่งแสงสว่างระยิบระยับด้วยพลังไฟฟ้าที่ผลิตได้
 ในเวลาค่ำคืน ศูนย์กลางการท่องเที่ยวของภาคใต้อีกแห่งหนึ่ง
 พลังน้ำที่จะไหลเวียนเข้าสู่เรือสวนไร่นา เพื่อเพิ่มผลผลิตทาง
 การเกษตรอันมั่นคง เมื่อถึงวันนั้น หลังสวนจะแข็งแกร่งทั้งใน
 ด้านการพาณิชย์ การเศรษฐกิจ และเป็นศูนย์กลางการประสาน
 ความสัมพันธ์ให้ผู้คนทั้งสองฟากมหาสมุทรได้มาใกล้ชิดสนิทสนมกัน
 ยิ่งขึ้น^๑

ส่วนตัวอย่างของการมองปัญหาในเชิงวิชาการนั้น ก็ได้มีผู้ให้แง่คิดในการมองปัญหาเอาไว้เริ่มตั้งแต่ "เงินทุนในการสร้างตัวเขื่อนและระบบชลประทาน ซึ่งราคาที่สามารถได้เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๐ นั้น เป็นจำนวนเงินถึง ๔,๔๐๐ ล้านบาท ซึ่งถ้าหากถึงเวลาสร้างจริง ๆ ก็จะต้องใช้เงินทุนสูงกว่านี้ อีกมาก นอกจากนี้ยังต้องพิจารณาอย่างรอบคอบในแง่ต้นทุนและผลกำไรที่จะเกิดขึ้น ผลดีที่คาดว่าจะได้รับคือ กระแสไฟฟ้า น้ำสำหรับการชลประทาน และอ่างเลี้ยงปลาขนาดใหญ่ จากรายงานของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตว่าจะได้กระแสไฟฟ้า ๑๓๕ เมกกะวัตต์ และเนื้อที่ชลประทาน ๒๑๗,๐๐๐ ไร่ ในเขตใต้เขื่อนคือ บริเวณลุ่มน้ำหลังสวนตอนล่าง ได้แก่ พื้นที่อำเภอหลังสวน อำเภอสวี อำเภอละแม อำเภอทุ่งตะโก ทำให้การทำงานทำสวนในบริเวณนั้นได้ผลดียิ่งขึ้น ส่วนกระแสไฟฟ้านั้นจะต่อเข้าสู่ข่ายกระแสไฟฟ้าส่งไปทั่วภาคใต้ นอกจากนี้ ยังมีทุนในด้านอื่น ๆ ที่จะต้องคิดอีกหลายประการ เช่น ค่าเสียหายจากน้ำท่วม พื้นที่ทำการเกษตร จำนวน ๑๕๔ ตารางกิโลเมตร ค่าเสียหายจากการรื้อถอนอาคารบ้านเรือน สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ และค่าชดเชยที่ดิน ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการอพยพไปตั้งถิ่นฐานในที่ใหม่ของคนทั้งหมด ค่าเสียหายของป่าไม้ที่ถูกน้ำท่วม ลสัตว์ป่าไม่มีที่อยู่อาศัย หรือจมน้ำตาย ความเสียหายของเหมืองแร่ดีบุกจำนวนมากในเขตกิ่งอำเภอพะโต๊ะ ผลกระทบทางจิตใจ และค่าเสียโอกาส เป็นต้น"^๒

^๑ สุริยา นวลศรี, "บนทางสองแพร่งลุ่มแม่น้ำหลังสวน," คืนสู่เหย้าชาวชุมพร ครั้งที่ ๔ หน้า ๔๑ - ๔๓.

^๒ วิฑูรย์ เวชประสิทธิ์, "เขื่อนหลังสวน : ผลได้กับผลเสียอย่างไหนจะมากกว่ากัน," หน้า ๑๓ - ๑๔.

จากที่ผู้วิจัยได้บรรยายมาทั้งหมดนี้ เป็นการเกริ่นให้ทราบว่า นับตั้งแต่ประชาชนชาวกิ่งอำเภอยะโฮินได้ทราบว่า จะมีการสร้างเขื่อนขึ้นที่กิ่งอำเภอยะโฮิน และที่ดินที่ตนอยู่อาศัยนั้น จะต้องถูกน้ำท่วมเพราะอยู่ในบริเวณที่เป็นอ่างเก็บน้ำ ประชาชนเหล่านี้ (ซึ่งย่อมมีความแตกต่างกันในแง่ของความสามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับกระบวนการเปลี่ยนแปลง ให้เป็นสมัยใหม่ที่เกิดขึ้นในท้องที่ของตนดังกล่าวมาแล้วในตอนต้นนั้น) ต่างก็มีความรู้สึกหรือมีปฏิกิริยาต่อปัญหาในเรื่องนี้แตกต่างกันออกไป และจากความรู้สึกส่วนตัวในเรื่องการสร้างเขื่อนนี้เองที่จะนำไปสู่กิจกรรมทางการเมืองในลักษณะที่แตกต่างกันด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม แม้นว่างานวิจัยนี้จะได้พยายามเจาะลึกเฉพาะกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งเป็นผลกระทบมาจากโครงการสร้างเขื่อน แต่ทว่าผลกระทบทางการเมืองในลักษณะที่กว้างออกไปนั้นเป็นสิ่งที่เราไม่ควรจะมองข้ามไป ดังนั้น สำหรับตรงจุดนี้ ผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงผลกระทบทางการเมืองของโครงการสร้างเขื่อน นับตั้งแต่จุดแรกเริ่มซึ่งเป็นแค่ผลกระทบในทางจิตใจ ไม่สามารถมองเห็นได้ จนกระทั่งในปัจจุบันนี้ ผลกระทบทางการเมืองของโครงการสร้างเขื่อนได้ปรากฏให้เห็นชัดเจนเป็นลำดับขึ้นทุกที่

นอกจากนี้ วิฑูรย์ เวชประสิทธิ์ ผู้ซึ่งได้ศึกษาเกี่ยวกับผลลัพธ์จากการสร้างเขื่อนหลังสวน ก็ได้กล่าวเน้นถึงความสำคัญในแง่นี้ไว้เป็นอย่างดีด้วยเช่นกันว่า

ผลกระทบทางจิตใจนับว่ามีความสำคัญมาก เพราะชาวพะโต๊ะได้ตั้งหลักแหล่งอยู่ที่นี้มานาน มีความรักถิ่นฐานบ้านเรือนและมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เมื่อจำเป็นต้องย้ายไปอยู่ในที่ใหม่ซึ่งยังเป็นป่าเขา ทำให้ทุกคนมีความรู้สึกว่าจะต้องกลับไปสู่โลกมีดอีกครึ่งหนึ่ง เพราะในตอนเริ่มต้น พวกเขาก็มารักร้างถางป่าที่นี่เพื่อตั้งบ้านเรือนทำมาหากินด้วยความเหนื่อยยาก ครั้นเวลาผ่านไป ๓๐ - ๔๐ ปี พวกเขาต้องกลับไปหักร้างถางป่าเริ่มต้นกันใหม่อีก.....ผู้สูงอายุหลาย ๆ คนต่างให้สัมภาษณ์คล้าย ๆ กันว่า "ถ้าน้ำไม่ท่วมมุกก็จะไม่ยอมหนีไปไหนหรอก"^๑

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓.

ดังนั้น ปฏิกริยาของประชาชนในตอนแรก เริ่มนี้จึงปรากฏออกมาในลักษณะที่มีความหวาดระแวงต่อกลุ่มคนแปลกหน้าที่เข้าไปสัมผัส ทั้ง ๆ ที่ตามธรรมดาแล้วชาวพะโต๊ะนั้นเป็นผู้ที่มีอัธยาศัยดี มีน้ำใจโอบอ้อมอารี^๑ ปฏิกริยาของประชาชนชาวกิ่งอำเภอพะโต๊ะดังกล่าวมานี้ คล้ายคลึงกับผลการศึกษาค้นคว้าของประเทศไทยในตะวันออกกลาง ซึ่งเลินเนอร์ (Daniel Lerner) นักวิชาการผู้ทำการศึกษาได้ตั้งข้อสังเกตไว้ในตอนหนึ่งว่า ความพยายามที่จะพัฒนาประเทศให้เป็นแบบตะวันตกอย่างรีบเร่งในตะวันออกกลาง โดยข้ามขั้นตอนของการพัฒนานับศตวรรษเหมือนอย่างประเทศในตะวันตก ผลทางจิตวิทยาที่เกิดขึ้นแก่ประชาชนก็คือ โรคกลัวการเปลี่ยนแปลง ซึ่งแสดงออกมาให้เห็นในรูปของการต่อต้านลัทธิอาณานิคม^๒

ถ้าเราหันมามองถึงปัญหาผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ (ผ.ก.ค.) ทางภาคใต้ของประเทศไทย ก็คงพบว่า ปัจจุบันนี้ สุราษฎร์ธานีเป็นจังหวัดที่ได้ชื่อว่าเป็นขุมกำลังของผู้ก่อการร้ายมากที่สุดในภาคใต้ เนื่องจากสภาพทางภูมิศาสตร์ที่เป็นป่าเขาสูงชัน และสลับซับซ้อน และเชื่อมต่อหลายจังหวัดนั่นเอง จึงทำให้สุราษฎร์ธานีเป็นที่รวมตัวและเป็นที่หลบซ่อนของ ผ.ก.ค.อย่างมากมาย^๓

เมื่อพิจารณาจากสภาพพื้นที่ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งตั้งอยู่ไม่ไกลไปจากกิ่งอำเภอพะโต๊ะ โดยเฉพาะทางด้านภูมิประเทศนั้น มีภูเขาทอดติดต่อกันตลอดเป็นแนวยาว ชาวบ้านบางคนเชื่อว่า มีทางเดินติดต่อกันได้ ดังนั้น ในแง่ของภูมิประเทศจึงเป็นการสะดวกที่ฝ่าย ผ.ก.ค. จะสามารถขยายฐานที่มั่นของตนมายังกิ่งอำเภอพะโต๊ะนี้

ในขณะที่เดียวกัน ถ้าหันมาทำความเข้าใจกับยุทธวิธีในการขยายฐานของฝ่าย ผ.ก.ค. ก็จะได้เห็นว่า เป็นไปดังคำกล่าวที่มักจะได้ยินกันอยู่เสมอว่า ฝ่าย ผ.ก.ค. ใช้ยุทธวิธีที่เรียกว่า "สงครามแย่งชิงประชาชน" กล่าวให้ชัดก็คือ วิธีทางที่จะสามารถขยายฐานในตอนแรก และเอาชนะฝ่ายรัฐบาลได้ในที่สุดนั้น จะต้องพยายามแย่งชิงเอาประชาชนให้เข้ามาเป็นพวก ซึ่งในที่นี้ไม่ได้หมายถึงระดับของความคาดหวังที่จะให้ประชาชนจับอาวุธเข้าร่วมต่อสู้ฝ่ายรัฐบาล แต่อย่างน้อยที่สุดที่ฝ่าย ผ.ก.ค. คาดหวังจากประชาชนก็คือ การวางเฉยไม่แจ้งข่าวคราวความเคลื่อนไหวของพวกตนแก่ทางเจ้าหน้าที่

^๑ เรื่องเดียวกัน.

^๒ Lerner, The Passing of Traditional Society : Modernizing the Middle East, p. 47.

^๓ สยามนิกร, "ผ.ก.ค. ใต้ ฉากรบแห่งหยดเลือด," สยามนิกร ๒ (พฤศจิกายน ๒๕๒๑) : ๘.

ดังนั้น จึงมาถึงจุดที่ว่าฝ่าย ผก.ค.มีวิธีการอย่างไรจึงสามารถทำให้ประชาชนวางตัวในลักษณะดังกล่าวได้ ซึ่งถ้าลองพิจารณาถึงแนวยุทธวิธีของพรรคคอมมิวนิสต์จีนในสมัยที่กำลังต่อสู้เอาชนะกับฝ่ายรัฐบาลเจียงไคเช็คแล้ว ก็จะพบว่า ยุทธวิธีที่เรากำลังกล่าวถึงนี้มีชื่อเรียกเฉพาะว่าแนวทางประชาชน (Mass Line) ซึ่งวิธีการของยุทธวิธีดังกล่าวนี้ ก็คือ การที่จะต้องเป็นตัวแทนในเรื่องผลประโยชน์ของประชาชน^๑

ปัญหาการขยายตัวของ ผก.ค.ที่ภาคใต้ นั้น จึงอยู่ที่ประเด็นว่า "ที่ไหนมีเงื่อนไขก็นับได้ว่าที่นั้นมีชนวนที่สามารถจะขยายฐานกำลังออกไปได้" ดังจะเห็นได้ว่า สำหรับที่ภาคใต้ ไม่เฉพาะแต่ที่สุราษฎร์ธานี สาเหตุของปัญหาผู้ก่อการร้ายมาจากประเด็นที่สำคัญประเด็นหนึ่งคือ ปัญหาระหว่างเจ้าหน้าที่ (ซึ่งเปรียบเสมือนตัวแทนของรัฐ) กับความเข้าใจของประชาชนในท้องถิ่น^๒

จากเหตุผลดังกล่าวมาแล้วข้างต้น จึงสรุปได้ว่า สภาพภูมิประเทศและเงื่อนไขที่อำนวยทำให้ฝ่าย ผก.ค.ดำเนินการขยายฐานกำลังเข้ามายังกิ่งอำเภอยะโฮิน โดยการเสนอตนเองเข้ามาทำหน้าที่ เป็นตัวแทนของประชาชนต่อต้านและขจัดอำนาจรัฐ เพื่อให้พื้นที่ของกิ่งอำเภอนี้กลายเป็นเขตปลดปล่อย อันหมายถึงว่า รัฐบาลจะไม่สามารถเข้าไปดำเนินงานในด้านการสร้างเขื่อน ซึ่งกระทบกระเทือนถึงผลประโยชน์ส่วนตัวของประชาชนชาวกิ่งอำเภอยะโฮินนั่นเอง

สิ่งสนับสนุนความเห็นที่ว่า ได้เริ่มมีการขยายฐานปฏิบัติการของฝ่าย ผก.ค.เข้ามาในเขตกิ่งอำเภอยะโฮิน ได้แก่ เหตุการณ์ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อวันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๒๓ โดยฝ่าย ผก.ค. จำนวน ๒๐๐ กว่าคน ได้เข้าโจมตีสถานีตำรวจกิ่งอำเภอยะโฮิน จังหวัดชุมพร ด้วยอาวุธปืน อาก้า เอ็ม ๑๖ อย่างหนัก ก่อนโจมตีได้มีการปิดถนนหลังสวน - ราชกรูด และบ้านพรานลักษณะเพื่อมิให้มีการติดต่อ ถัดจากนั้นได้เข้ายึดสถานีตำรวจเอาไว้ได้ และต่อจากนั้นได้กวาดเอาอาวุธปืนและเครื่องวิทยุเทปของทางราชการ และได้ใช้น้ำมันรถและเผาสถานีตำรวจตลอดจนบ้านพักประมาณ ๒๐ หลังคาเรือน ซึ่งเป็นที่อยู่ของเจ้าหน้าที่ประมาณ ๓๐ คน จากนั้น ได้จับตัวเจ้าหน้าที่ตำรวจไว้เป็นตัวประกัน ๕ คน เพื่อความปลอดภัยในการหลบหนีของพวกตน ซึ่งตัวประกันทั้ง ๕ คน ต่างก็ได้รับการปล่อยตัวต่อมาในภายหลัง^๓

^๑ John Wilson Lewis, Leadership in Communist China, 2d ed. (New York : Cornell University Press, 1963), pp. 98 - 100.

^๒ สยามนิกร, "ผก.ค.ใต้ ฉากรบแห่งหยดเลือด," หน้า ๘.

^๓ เดลินิวส์ ๖ (๒๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๓)

จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวที่กิ่งอำเภอพะโต๊ะ ได้ยืนยันเป็นหลักฐานแน่ชัดที่แสดงให้เห็นว่า ในปัจจุบันนี้ ฝ่าย ผก.ค. ได้ขยายฐานการสู้รบมายังเขตกิ่งอำเภอพะโต๊ะแล้ว นอกจากนี้ก็ยังมีข้อสนับสนุนอีกประการหนึ่ง คือ คำชี้แจงของเสนาธิการกองทัพภาคที่ ๔ พลตรี สรรเสริญ สุทัศน์ ณ อยุธยา ที่ได้กล่าวไว้ว่า "ในอนาคต เชื่อว่าผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ในภาคใต้จะใช้กำลังติดอาวุธขยายพื้นที่ปฏิบัติการเพิ่มขึ้นในพื้นที่ใหม่... โดยเฉพาะในจังหวัดชุมพร"^๑

ปัจจุบันนี้ มีกองกำลังทหารเข้าไปตั้งมั่นอยู่ในเขตกิ่งอำเภอพะโต๊ะ เพื่อปราบปราม ผก.ค. โดยตรง จึงเป็นเรื่องที่ท้าทายให้ทำการศึกษาต่อไปว่า การขยายฐานกำลังเข้ามาในเขตกิ่งอำเภอพะโต๊ะของฝ่าย ผก.ค. นั้น องค์ประกอบที่เอื้ออำนวยประการหนึ่ง สืบเนื่องหรือเป็นผลกระทบมาจากโครงการสร้างเขื่อนหรือไม่

ในบทต่อจากนี้ไป จะเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาจากแบบสอบถาม โดยจะเริ่มด้วยการวิเคราะห์ ระดับของกระบวนการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ที่กิ่งอำเภอพะโต๊ะ

^๑ เสียงปวงชน ๗ (๒๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๓).